

Οργάνωση Προγράμματος επιμόρφωσης εκπαιδευτικών Δημοτικού Σχολείου για το φαινόμενο του εκφοβισμού (Bullying)

0. Εισαγωγικές επισημάνσεις

Η συνεχής εξέλιξη στον χώρο των Επιστημών της Αγωγής σε συνδυασμό και με τις συνακόλουθες κοινωνικο - πολιτικές αναθεωρήσεις και την προβολή τους στο χώρο του σχολείου , δημιουργούν εκ των πραγμάτων νέα δεδομένα και νέες ανάγκες, αναφορικά με την Αγωγή και Εκπαίδευση των μαθητών, ενώ επιβάλλουν την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών .

Με τον όρο επιμόρφωση εκπαιδευτικών, εννοούμε, τη διαδικασία συμπληρωματικής εκπαίδευσης ή «επανεκπαίδευσής» τους (Ξωχέλλης ,1991) , η οποία σκοπεύει στην παροχή βοήθειας στο καθημερινό διδακτικό και παιδαγωγικό τους έργο (Σακκάς, κ.α.1998,770-771) και στη βελτίωση της αποδοτικότητας τους (Μπουζάκης, κ.α., 2000). Η διαδικασία αυτή έχει το χαρακτήρα θεσμικά οργανωμένων παρεμβάσεων ορισμένης χρονικής διάρκειας (Χρονοπούλου, 1983), και γίνεται *χάριν αυτών που φοιτούν στο σχολείο* , ενώ δεν εστιάζει μόνο στην ακαδημαϊκή πλευρά, αλλά και στην πολύπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών .

1. Οι εκπαιδευτικοί ως ομάδας στόχου για επιμόρφωση

Οι εκπαιδευτικοί, ως ομάδα επιμορφούμενων ατόμων , συνιστούν υποκείμενα ενήλικης μάθησης¹ τα οποία παρουσιάζουν , σύμφωνα με τις πιο σημαντικές σύγχρονες θεωρίες προσέγγισης του τομέα αυτού (Κόκκος, 2005, 86-93), κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως :

- ✓ Διαθέτουν πολλές εμπειρίες , που μπορούν να λειτουργήσουν ως αφετηρία για νέα μάθηση.
- ✓ Έχουν διαμορφώσει αποκρυσταλλωμένη άποψη για το πώς θέλουν να μαθαίνουν.
- ✓ Έχουν μια τάση αυτοκαθορισμού, και μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαιδευτική – επιμορφωτική διαδικασία.

¹ / Ως μάθηση νοείται οποιαδήποτε, περισσότερο ή λιγότερο, μόνιμη /σταθερή αλλαγή στη συμπεριφορά η οποία είναι αποτέλεσμα της εμπειρίας (Jarvis,2004 , 50). Η μάθηση στους ενήλικες σχετίζεται με αλλαγή στον τομέα των γνώσεων , στις δεξιότητες, στη συμπεριφορά, στις πεποιθήσεις και στον τρόπο αντίληψης του κόσμου.

- ✓ Δεν είναι απαλλαγμένοι από εμπόδια, τα οποία οφείλονται σε εξωτερικά ή εσωτερικά αίτια², και δυσκολεύουν τη μάθηση.
- ✓ Διακατέχονται από την ονομαζόμενη «προκατάληψη επιβεβαίωσης» (Βερνίκος, 2004, 101), μια τάση ανάπτυξης μηχανισμών άμυνας, κάθε φορά που τίθενται υπό αμφισβήτηση οι υπάρχουσες γνώσεις και τα πιστεύω τους, τα οποία τα θεωρούν αδιαπραγμάτευτα.

2. Ο Σχολικός Σύμβουλος ως επιμορφωτής

Ο Σχολικός Σύμβουλος, ως επιμορφωτής και ενορχηστρωτής επιμορφωτικών δράσεων της προαναφερθείσας ομάδας³, υιοθετεί και εφαρμόζει βασικές αρχές της εκπαίδευσης για ενήλικες, αφού η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, θεωρείται ότι αποτελεί επιμέρους πεδίο της ευρύτερης έννοιας του εν λόγω τομέα (Rogers, 1999, Νικολακάκη, 2003) .

Έτσι διεκπεραιώνει την επιμορφωτική διαδικασία λειτουργώντας, ως συντονιστής, που αξιοποιεί τις προϋπάρχουσες εμπειρίες, και προκαλεί πολλαπλές και ποικίλες αλληλεπιδράσεις στους επιμορφούμενους (Cougati, 2005) .

Διαμεσολαβεί, αξιοποιώντας την υπάρχουσα εμπειρία σε συνδυασμό με το επιμορφωτικό υλικό, και διανοίγει νέους μαθησιακούς ορίζοντες στα μέλη της ομάδας.

Χρησιμοποιεί ένα πλήθος διδακτικών τεχνικών, προκειμένου να διευκολύνει τα άτομα στην επίτευξη των στόχων του επιμορφωτικού προγράμματος και στην απόκτηση γνώσης μέσα από ευρετικού τύπου διαδρομές (Κόκκος, 2005, 120- 121) .

Ως καθοδηγητής μάθησης και εμπυχωτής συγχρόνως, δημιουργεί ευκαιρίες στον εκπαιδευόμενο για ανάληψη πρωτοβουλιών και ενεργητική συμμετοχή, ενισχύει την αυτονομία του, και επιπλέον τον προτρέπει σε ανταλλαγή εμπειριών με τους άλλους. (Βαϊκούση, Βαλάκας, Γιαννακοπούλου, κ. ά., 2008, 300-304). Είναι, επίσης, επιφορτισμένος με το σχεδιασμό και τη δόμηση, με κατάλληλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, των προγραμμάτων επιμόρφωσης.

^{2/} Τα εξωτερικά αίτια συνδέονται κατά τον Κόκκο (2005) με : την ποιότητα της οργάνωσης του επιμορφωτικού προγράμματος, την καταλληλότητα του χώρου διεξαγωγής και του εξοπλισμό, τον χρόνο, τη διοικητική υποστήριξη, την επιστημονική επάρκεια του επιμορφωτή . Τα εσωτερικά ανάγονται σε παράγοντες της προσωπικότητας (προϋπάρχουσες γνώσεις, μαθησιακοί τρόποι, εμπειρίες και καταστάσεις στις οποίες μένουν προσκολλημένοι), ως και σε ψυχολογικούς παράγοντες, όπως δομή της προσωπικότητας, άγχος, κ.ά. (Rogers, 1999).

³ / Απορρέουν από το Καθηκοντολόγιο: Σχολικοί Σύμβουλοι, Α.Φ.353.1/324/105657Δ1/02/Υπουργική Απόφαση ΦΕΚ 1340/16/10/2002 – Ν.:304/1982

3. Ανάγκη για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο ζήτημα της ενδοσχολικής βίας

Αποτελεί ο σχολικός εκφοβισμός τέτοιο πρόβλημα ώστε να υπάρχει ανάγκη ενημέρωσης και απόκτησης ειδικών γνώσεων για την αντιμετώπισή του⁴ ;

Το φαινόμενο, αυτό , γνωστό με τη διεθνή ονομασία bullying, που στα ελληνικά αποδίδεται με τον όρο εκφοβισμός και θυματοποίηση (= αποτέλεσμα του εκφοβισμού) ή ενδοσχολική βία , διαθέτει παρουσία στο διεθνές σχολικό περιβάλλον (Ahmad και Smith, 1994 - Whitney Smith, 1993) όπως και στα ελληνικά σχολεία (Andreou,2000- Boulton., Καρέλλου, κ.α., 2001), στα οποία οι εκδηλώσεις βίας παρουσιάζουν αυξητική τάση (ΕΚΚΕ,2006 ,Μπενέκου, 2011) .

Οι πράξεις του εκφοβισμού/ θυματοποίησης , που εκδηλώνονται εμπρόθετα με επαναλαμβανόμενες και απρόκλητες αρνητικές πράξεις προσβλητικού χαρακτήρα, συνδέονται άμεσα με χαμηλή σχολική επίδοση των μαθητών θυμάτων, ανασφάλεια στο σχολείο(Hoover, Oliver και Hazler (1994, 5-8) και γενικότερα με αρνητικές ψυχικές επιπτώσεις σε μικρό και μακρο χρονικό ορίζοντα (Olweus, 1993 , Shaffer, 2000) . Η έγκαιρη διάγνωση του φαινομένου, η οποία οδηγεί στην αποτελεσματική αντιμετώπιση και στην ελαχιστοποίηση των επιθετικών συμπεριφορών στο σχολείο (Boulton, Καρέλλου, κ.α., 2001, Χαντζή και συν. 2000 , Walsh, 2005) συνάπτεται άμεσα με τον βαθμό ενημέρωσης των εκπαιδευτικών, των οποίων οι γνώσεις και η επιδεικνυόμενη ευαισθησία, σχετικά με το φαινόμενο, μπορεί να λειτουργήσουν διευκολυντικά για την επιτυχή έκβαση των προγραμμάτων παρέμβασης (Kallestad και Olweus, 2003).

Η σημαντικότητα του ρόλου των εκπαιδευτικών στην πρόληψη και την αντιμετώπισή της ενδοσχολικής βίας, οι βλαβερές επιπτώσεις της στα παιδιά, σε συνδυασμό και με την ανυπαρξία εκπαιδευτικής πολιτικής για το θέμα, προβάλλουν την ανάγκη για επιμόρφωσή των εκπαιδευτικών πάνω στο ζήτημα , ως αυτονόητη . Σε αυτό συνηγορούν και τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών στα οποία με υψηλά ποσοστά οι εκπαιδευτικοί εκφράζουν την επιθυμία για σχετική επιμόρφωση (Ψάλτη και Κωνσταντίνου 2007).

Η εν λόγω ανάγκη υπαγορεύεται και από την παραδοχή ότι οι βασικές

⁴ Με την ερώτηση αυτή δίνεται ,εν αρχή ,μια γνωστική στρατηγική αναφορικά με το περιεχόμενο του επιμορφωτικού σεμιναρίου και περαιτέρω υποκινείται ο επιμορφούμενος, συμμετέχοντας στην πραγμάτευση του θέματος, να «μετρήσει τα κενά μεταξύ των ήδη κατεχόμενων εκ μέρους του γνώσεων – δεξιοτήτων και εκείνων που απαιτούνται να κατακτήσει» μέσω της επιμόρφωσης. Στο πλαίσιο αυτό βιώνει το άτομο, ταυτόχρονα, ένα συναίσθημα δυσaréσκειας για όσα δεν γνωρίζει και μια επιθυμία για αυτοβελτίωση, η οποία λειτουργεί περαιτέρω και ως κινητήρια δύναμη για μάθηση Knowles, 1983 , 87). Το παραπάνω ερώτημα είναι αξιοποιήσιμο και στο τέλος του σεμιναρίου με τη μορφή μιας στοχαστικής διαδικασίας αυτό- επαναξιολόγησης των επιμορφούμενων .

σπουδές των εκπαιδευτικών δεν επαρκούν, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν, ως παιδαγωγοί και επαγγελματίες, στις ανάγκες της μεταβαλλόμενης σύγχρονης κοινωνίας, όπου τα δεδομένα αλλάζουν συνεχώς και οι γνώσεις απαξιώνονται ταχύτατα. Η μη ύπαρξη⁵, τέλος, εθνικής στρατηγικής για την πρόληψη και την καταπολέμηση του φαινομένου καθιστά την ανάγκη για επιμόρφωση πιο επιτακτική.

4. Σχεδιασμός προγράμματος με θέμα την ενδοσχολικής βία

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του επιμορφωτικού προγράμματος καλείται να ανταποκριθεί στην ικανοποίηση της ανάγκης για κάλυψη της διαφοράς μεταξύ των γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που έχουν αποκτήσει οι εκπαιδευτικοί από σπουδές και την εμπειρία τους, και αυτών, που απαιτούνται, σύμφωνα με το ρόλο, τον οποίο καλούνται να διαδραματίσουν σχετικά με το ζήτημα.

4.1. Σκοπός - Στόχοι

Έτσι ως γενικός **σκοπός** του προγράμματος αναδεικνύεται: η ενημέρωση των ατόμων της ομάδας στόχου για το bullying σύμφωνα με τα νεότερα δεδομένα της ψυχοπαιδαγωγικής θεωρίας και έρευνας σε μια προοπτική μετασχηματισμού αντιλήψεων, πεποιθήσεων, συμπεριφορών και πρακτικών.

Η υλοποίηση του σκοπού αυτού θα επιδιωχθεί να πραγματοποιηθεί μέσω της επίτευξης των παρακάτω **στόχων** οι οποίοι εστιάζουν στο :

- 1. Να καταστούν ικανοί να προσδιορίζουν το φαινόμενο⁶ και να το διαχωρίζουν από άλλες εκδηλώσεις συμπεριφοράς .**
- 2. Να συνειδητοποιήσουν τη σοβαρότητα του προβλήματος και τις εκπαιδευτικές και ψυχοκοινωνικές του διαστάσεις .**
- 3. Να αποκτήσουν γνώσεις αναφορικά με τους μετέχοντες σε συμβάντα σχολικού εκφοβισμού και τα χαρακτηριστικά τους .**
- 4. Να προβληματιστούν για τα αίτια που προκαλούν το πρόβλημα και να συναισθανθούν την ευθύνη τους σχετικά με την πρόληψη και την αντιμετώπιση του .**
- 5. Να αποκτήσουν την ικανότητα αξιολόγησης και διατύπωσης εναλλακτικών προτάσεων αντιμετώπισης ζητημάτων ενδοσχολικής βίας ανάλογα με τη σοβαρότητα τους .**

Οι στόχοι, όπως φαίνεται, παραπέμπουν σε θεματικές, οι οποίες συνδέονται με τις αντικειμενικές ανάγκες του επαγγελματικού

⁵ / Το μόνο που υπάρχει είναι η απλή εξαγγελία, από το ΥΠΕΠΘ., θεσμοθέτησης παρατηρητηρίου για την ενδοσχολική βία..

⁶ / Σε έρευνα της Ξανθάκου, κ. .ά. (2006) βρέθηκε ότι το 64% των ερωτηθέντων δασκάλων δυσκολεύεται στο χαρακτηρισμό περιστατικών που έχουν καταγραφεί ως «bullying». Επίσης σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ευρωπαϊκού προγράμματος *Daphne Project* (2008). οι Έλληνες δάσκαλοι αναγνωρίζουν την ανάγκη να έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση, προκειμένου να διαχειρίζονται και να αποτρέπουν καταστάσεις εκφοβισμού στο σχολικό περιβάλλον.

περιβάλλοντος των εκπαιδευτικών, βασίζονται στις σύγχρονες εκπαιδευτικές θεωρίες, ενώ το περιεχόμενό τους έχει χαρακτήρα γνωστικό (γνώση ή γνώσεις), ψυχοκινητικό (τεχνογνωσία ή ικανότητες ή δεξιότητες) θυμικό (αυτογνωσία ή συμπεριφορά ή στάσεις). Η επίτευξή τους θα σήμαινε ότι τα άτομα της ομάδας στόχου, μετά από την ολοκλήρωση της επιμορφωτικής διαδικασίας, θα είναι ικανά να αναγνωρίζουν τα περιστατικά εκφοβισμού και τη σοβαρότητα της κατάστασης, να αναπτύσσουν σχετικές δραστηριότητες και να διαμορφώνουν μια σειρά νέων σκέψεων, πρακτικών, και συναισθημάτων.

5. Προσεμιναριακές πρακτικές

Πριν από τη διεξαγωγή του δεκάωρου σεμιναρίου⁷, «διασχολικού» τύπου, θα αποσταλεί λεπτομερές ενημερωτικό υλικό (θέμα, θεματικές του προγράμματος, χρόνος, χώρος⁸, εξοπλισμός, ...) στα άτομα της ομάδας στόχου⁹, με την παράκληση να λειτουργήσουν ως συνδιαμορφωτές. Η διαδικασία αυτή θα μετριάσει, ενδεχομένως και να εξαλείψει, την ανασταλτική επίδραση εμποδίων, πάνω στους επιμορφούμενους, τα οποία οφείλονται σε εξωτερικά αίτια, θα «διεμβολίσει» επίσης και εμπόδια που απορρέουν από ψυχολογικούς παράγοντες, π.χ. άγχος κ.ά. (Rogers, 1999), αποτρέποντας την εμφάνιση αρνητικής συμπεριφοράς στους επιμορφούμενους.

Προσφέρεται ως ευκαιρία για μια ρεαλιστική ρύθμιση του χρόνου, σε αντιστοιχία με τις διδακτικές ενότητες και τις δραστηριότητες.

Περαιτέρω θα λειτουργήσει καθησυχαστικά στους επιμορφούμενους, παρέχοντάς τους «υγιείς και σαφείς βάσεις» πάνω στις οποίες θα μπορέσουν να οικοδομήσουν την επιμορφωτική τους εμπειρία (Courau, 2000, 32-33).

Θα συμβάλει, ώστε η ανάγκη, για επιμόρφωση η υφιστάμενη, σε κάποιους εκπαιδευτικούς σε λανθάνουσα μορφή, να λάβει συνειδητή έκφραση.

Τέλος θα λειτουργήσει θετικά στην οικοδόμηση της σχέσης επιμορφωτή – επιμορφούμενων, με παρεπόμενο τη διευκόλυνση της διαμόρφωσης και της προετοιμασίας της υπογραφής του «μαθησιακού συμβολαίου» (Κόκκος και Λιοναράκης, 1998, 170)

5.1. Στόχοι και περιεχόμενο του επιμορφωτικού προγράμματος

⁷ / Το σεμινάριο επιλέχτηκε ως προσφορότερος τρόπος παροχής επιμόρφωσης λόγω του βραχείας διάρκειας προγράμματος.

⁸ / Πρόβλεψη για διεξαγωγή σε αίθουσα, με εξοπλισμό ψηφιακής τάξης, ενός εκ των σχολείων της περιοχής ευθύνης του ΣχοΣυ, στο οποίο υπάρχει συγκοινωνιακή πρόσβαση με περισσότερα του ενός μέσων συγκοινωνίας.

⁹ / Την ομάδα αυτή θα την αποτελούν οι εκπαιδευτικοί ΠΕ70 της Ε' και της Στ' τάξης των σχολείων της περιοχής ευθύνης του Σχολικού Συμβούλου, οι οποίοι απαριθμούν τα 24 άτομα.

Οι στόχοι της επιμόρφωσης θα επιτευχθούν μέσω του περιεχόμενου του επιμορφωτικού προγράμματος, το οποίο με μια ορθολογική διευθέτηση της ύλης, θα περιλαμβάνει τις εξής θεματικές ενότητες :

Α' ενότητα

- Οι έννοιες: Συμπεριφορά, Επικοινωνία , Αλληλεπίδραση,
- Επιθετικότητα στο σχολείο
- Ορισμός σχολικού εκφοβισμού «Bullying»

Β' ενότητα

Μορφές - τύποι του σχολικού εκφοβισμού

Μετέχοντες και το προφίλ τους

Κριτήρια διαχωρισμού φιλικού πειράγματος από τις εκφοβιστικές πρακτικές .

Γ' ενότητα

Σοβαρότητα - Συνέπειες σχολικού εκφοβισμού που αφορούν : το θύτη, το θύμα, το θύτη/θύμα, τον παρατηρητή

Αίτια σχολικού εκφοβισμού σύμφωνα με τις διάφορες σχολές .

Δ' ενότητα

Μέτρα Πρόληψης

Μέτρα Αντιμετώπισης

Καλές πρακτικές

Όπως φαίνεται , η θεματολογία του περιεχομένου καθώς και οι δραστηριότητες , που την πλαισιώνουν συνδέονται με καταστάσεις , τις οποίες αντιμετωπίζουν ή που ,ενδεχομένως , να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί στα σχολεία τους .

6. Εκπαιδευτική Στρατηγική

Η Εκπαιδευτική Στρατηγική , ως σύνολο των αρχών, που καθορίζουν την αντίληψη για την πρόσβαση στη γνώση, και τις γενικές προδιαγραφές του τρόπου της επιμορφωτικής διαδικασίας , διαμορφώνεται ως ακολούθως .

6. 1. Δραστηριότητες 1ης συνάντησης (9.00 πμ – 13.00 μμ)

α/ Γνωστοποίηση, εν ήδη προκαταβολικού οργανωτή, του σκοπού και των στόχων του εκπαιδευτικού προγράμματος, όπως αυτοί διαμορφώθηκαν , μορφοποιήθηκαν, ύστερα από την προσεμιναριακή συνεργασία. Θα γίνει αναφορά, επίσης, στη μέθοδο, τις τεχνικές και το διαθέσιμο εκπαιδευτικό υλικό , καθώς και στα προσδοκώμενα αποτελέσματα¹⁰.

¹⁰ / Αυτού τα τύπου η δραστηριότητα αποτελεί ένα σημαντικό «κλειδί» για την κινητοποίηση των επιμορφούμενων (Rogers, 1999, 168-169) .

Επειδή η μέθοδος¹¹, που θα εφαρμοστεί, θα έχει χαρακτήρα βιωματικό - συμμετοχικό (έκθεση στην εμπειρία, που θα ενεργοποιεί τη συμμετοχή και την εμπλοκή σε αναστοχασμό), πράγμα το οποίο προϋποθέτει σύσταση ομάδων εργασίας, θα προηγηθεί διεργασία ομάδας μέσα από την αλληλογνωριμία (γνωρίζονται, αρχικά, σε επίπεδο δυάδας και διαμορφώνεται ένα επίπεδο σχέσης μεταξύ τους. Στη συνέχεια διευρύνεται η γνωριμία σε περισσότερα άτομα. Μετά παρουσιάζει καθένας από ένα άτομο στην ολομέλεια και ολοκληρώνεται η διαδικασία με τη συγκρότηση των ομάδων που θα καταβληθεί προσπάθεια να έχουν ετερογενή σύνθεση.) . Οι επιμορφούμενοι συνδέονται ακόμα περισσότερο μεταξύ τους, όταν οι ομάδες περάσουν στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων. (35') Μέσα από τη διαδικασία αυτή, που κινείται και κατευθύνεται από τον επιμορφωτή, διευκολύνεται η ομάδα να αναπτυχθεί λειτουργικά για τα μέλη της και για το σκοπό για τον οποίο συγκροτήθηκε .

Η προτεινόμενη διάταξη των τραπεζοθρανίων είναι, αυτή, της «ομαδικής συνεργασίας» (Βαϊκούση, κ.α., 2008, 186), σε σχήμα V, γιατί, έτσι, επιτυγχάνεται πιο γνήσια επικοινωνία, αφού επιτρέπει την οπτική επαφή των συμμετεχόντων και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους και με το διδάσκοντα, ενώ διευκολύνει την οπτική παρακολούθηση, από όλους, των διάφορων προβολών, που στην παρούσα περίπτωση θα εκτελούνται στο διαδραστικό πίνακα .

γ/Υπογραφή παιδαγωγικού συμβολαίου (10') .

γ1/ Καταιγισμός ιδεών (15') , όπου επισκοπείται πολυπρισματικά η κεντρική έννοια : **εκφοβισμός / θυματοποίηση** και δημιουργείται άρθρωση με την εισήγηση.

Στο πλαίσιο εφαρμογής αυτής της τεχνικής ευαισθητοποιούνται και ενθαρρύνονται τα άτομα να συμμετάσχουν ενεργά και να ανακαλέσουν συνειρμικά προϋπάρχουσες αντιλήψεις, ιδέες, να τις εκφράσουν ανεμπόδιστα και χωρίς λογοκρισία . Οι απόψεις αναγράφονται, από τον επιμορφωτή, στον πίνακα, δημιουργούνται διάφορες κατηγορίες και σχολιάζονται στην ολομέλεια (Φίλιπς και Τσιμπουκλή, 2010,35 ,Κόκκος, 2008: 53,Κόκκος, 1998, 217) .

δ/ Παρουσίαση εμπλουτισμένης εισήγησης¹² βασισμένης στο περιεχόμενο της Α' ενότητας, που δεν θα ξεπερνά τα 20 λεπτά γιατί, σύμφωνα με την Courau, όπως αναφέρεται στο: Βαϊκούση, κ.ά.(2008, 21) ένας ενήλικας, εφόσον δεν έχει ενεργητική συμμετοχή σε μια

¹¹/ Σύνολο των αρχών που καθορίζουν την αντίληψη για την πρόσβαση στη γνώση και τις γενικές προδιαγραφές του τρόπου της επιμορφωτικής διαδικασίας .

¹² Η κάθε διαφάνεια της εισήγησης προκειμένου να υποστηρίζει τη διαφορετικότητα πρόσβασης στην πληροφορία των επιμορφούμενων, θα συμπεριλαμβάνει εκτός από εικόνα και κείμενο 7-8 πληροφοριακών μονάδων, γραμμένο με γκρι και κίτρινα γράμματα προβαλλόμενα σε μαύρο φόντο ή με κόκκινα και γαλάζια προβαλλόμενα σε άσπρο φόντο .

εκπαιδευτική διαδικασία, «μπορεί να παραμείνει συγκεντρωμένος το πολύ είκοσι λεπτά». Την ενεργητική εμπλοκή θα την προκαλέσει ο διάλογος¹³ που θα αρχίσει να εκτυλίσσεται μέσα στις ομάδες, και στην ολομέλεια μετά την ολοκλήρωση της εισήγησης, και θα είναι εμπλουτισμένος με ερωταποκρίσεις και αναστοχασμό πάνω στην εισήγηση. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης θα αξιοποιηθούν ως «πιλότοι» για μικροεισηγήσεις και ως παρωθητές σε εξερεύνηση, οι κάτοχοι γνώσεων και εμπειρίας γύρω από το θέμα, εφόσον υπάρχουν.

ε/ Διάλειμμα 30΄

στ/ Σύνδεση με τα προηγούμενα (5΄)

στ1/ Παρουσίαση δεύτερης εμπλουτισμένης εισήγησης βασισμένης στο περιεχόμενο της Β΄ ενότητας 11.00-11.30΄ (20΄)

ζ / Συζήτησης επί του περιεχομένου της εισήγησης (10΄)

θ/ Κατανομή θεμάτων στις ομάδες και προετοιμασία για εκπαιδευτική άσκηση (5΄) αναπαραστατικού τύπου : παιχνίδια ρόλων θύτη, θύματος κ.ά.- παιχνίδια προσομοίωσης πχ αναπαράσταση συμβάντος Bullying. (εργασία 10΄)

ι/ Παρουσίαση και κριτικός σχολιασμός των παιχνιδιών στην ολομέλεια. Τα παιχνίδια αυτά δημιουργούν βιώματα στα μέλη των ομάδων, και δίνουν ευκαιρίες αναστοχασμού και σχολιασμού με αποτέλεσμα την αφομοίωση αξιών και συμπεριφορών (Φίλιπς, 2004, 6-7). (40΄)

6. 2. Δραστηριότητες 2ης συνάντησης (9.00 πμ – 12.00 μμ)

α/ Σύνδεση με τα προηγούμενα (5΄)

β/ Παρουσίαση δεύτερης εμπλουτισμένης εισήγησης βασισμένης στο περιεχόμενο της Γ΄ ενότητας (20΄)

γ/ Προβολή στον διαδραστικό πίνακα δύο Φύλλων Εργασίας (ΦΕ) και διάθεσή τους σε έντυπη μορφή στις ομάδες σχετικά με το θέμα¹⁴.

Ο επιμορφούμενος, παύει να αποτελεί ακροατή του επιμορφωτή, και εμπλέκεται ο ίδιος στην μελετώμενη πραγματικότητα, ύστερα από την ανάθεση εργασιών στις τρεις ομάδες για απάντηση σε συγκεκριμένα ερωτήματα με τα οποία καλούνται να λάβουν θέση αν πρόκειται για

¹³ / Μέσω του διαλόγου οι συμμετέχοντες διευρύνουν τον γνωστικό και αξιακό τους ορίζοντα, έρχονται σε επαφή με εναλλακτικές οπτικές, αυξάνουν την δυνατότητα πρόσληψης του διαφορετικού και περαιτέρω την ανεκτικότητα τους. Έρχονται σε περίπτωση να αναγνωρίσουν και να ερευνήσουν τις παραδοχές τους, να αναστοχαστούν πάνω σε αυτές και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, ενώ θέτουν υπό αμφισβήτηση τα πιστεύω τους. Εκθέτουν τον εαυτό τους σε διαφορετικούς τρόπους σκέψης και πρόσβασης στη φαντασία. Επίσης ασκούνται στην ενεργητική ακρόαση και αναπτύσσουν δεξιότητες και ενσυναίσθησης.

¹⁴ / Στο 1^ο ΦΕ περιέχει σύντομο λογοτεχνικό κείμενο, από το μυθιστόρημα του Ραπτόπουλου, «Φίλο», (2006, 13) στο οποίο παρουσιάζεται η ιστορία ενός μικρού παιδιού θύματος ενδοσχολικής βίας.

περιστατικό bullying ,και πως αυτό στοιχειοθετείται , να περιγράψουν το κοινωνικο- ιστορικό πλαίσιο εκτύλιξης του , τη στάση του συγγραφέα , το σχολικό κλίμα , κ.ά.

Οι υπόλοιπες δύο ομάδες δραστηριοποιούνται στο περιεχόμενο του 2^{ου} ΦΕ (κείμενο που υποστηρίζονται αντικρουόμενες απόψεις για το bullying) ως αφετηρία για διάλογο και βιωματική αντιπαράθεση στην ολομέλεια ,όπου οι συμμετέχοντες προβάλλουν τις απόψεις τους με λεκτικές αντιπαραθέσεις χρησιμοποιώντας επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα, κατά την πραγμάτευση του θέματος . (35')

δ/ Προβολή στον διαδραστικό πίνακα του παρακάτω βίντεο (Διαθέσιμο και στους υπολογιστές των ομάδων)

<http://www.suchthaufen.net/reflect/2011/mobbing-in-der-schule-bereits-uber-32000-klicks>

ε/ Σχολιασμός του περιεχομένου του βίντεο (25') με κατευθυνόμενο διάλογο (ερωτήσεις αφορμούμενες από το περιεχόμενο της επόμενης εισήγησης πχ, ποια η αντίδραση του εκπαιδευτικού ; φαίνεται να υπάρχει στρατηγική αντιμετώπισης ; που θα μπορούσε να στοχεύει μια παρέμβαση κ.ά.) , και καταγραφή των σημαντικότερων στοιχείων των απαντήσεων , προτάσεων για παρεμβάσεις (πχ μέτρα σε επίπεδο σχολείου) στον πίνακα που αξιοποιούνται στις επόμενες φάσεις της συνάντησης .

στ / Ο προβληματισμός ο προερχόμενος από τη συζήτηση , γίνεται το εφαλτήριο για την παρουσίαση της τελευταίας εμπλουτισμένης εισήγησης βασισμένης στο περιεχόμενο της Δ' ενότητας (στ1 δραστηριότητα) .

στ2/ Διάλειμμα 30'

ζ/ Συζήτηση : Οι επιμορφούμενοι στοχάζονται πάνω στο περιεχόμενο της εισήγησης , το σχολιάζουν σε σχέση με τις προτάσεις τους για παρεμβάσεις και προβαίνουν στη σύνταξη κειμένου αναφερόμενου σφαιρικά και περισσότερο ολοκληρωμένα σε μέτρα κατά του bullying .

η / Δραματοποίηση της ίδιας υπόθεσης με δύο εκδοχές¹⁵ : μία με τη ροή των δρώμενων να εξελίσσεται ως ρεαλιστική αναπαράσταση της συγκεκριμένης υπόθεσης, και η άλλη, όπου η έκβαση κατά την αναπαράσταση διαφοροποιείται, λόγω των υποτιθέμενων παρεμβάσεων –μέτρων, που πήρε η σχολική κοινότητα , τα οποία επηρέασαν και την εξέλιξη της υπόθεσης , άρα και τη ροή των δρώμενων . Είναι μια διαδικασία βιωματικής μάθησης, αφού οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να συμμετάσχουν στην αναπαράσταση μιας κατάστασης , που τους ενεργοποιεί διανοητικά και συναισθηματικά .

¹⁵ / Οι δύο ανάδοχες ομάδες θα μπορούσαν να αναδειχθούν από την ολομέλεια και με αυτοπροτάσεις . Οι υπόλοιποι από ο σύνολο, θα λειτουργούσαν ως βοηθοί για σκηνοθετικές ιδέες, στην αναζήτηση στο αρχείο του διαδραστικού πίνακα μουσικών κομματιών για την παράσταση, κτλ και ως κριτές κατά την παρουσίαση

θ / Παρουσίαση της θεατρική δημιουργίας - Συζήτηση
ι / Εκτέλεση της βιωματικής δραστηριότητας του ΦΕ, Νο : 3 (βλπ. : παράρτημα), η οποία περιλαμβάνει την ανάγνωση επιστολής και τις απαντήσεις από τις ομάδες στα δοθέντα ερωτήματα , σύμφωνα με το ρόλο που αποδίδεται στην κάθε μια από αυτές .
Με αυτή τη δραστηριότητα , καλούνται να ζήσουν ενσυνείδητα και να κατανοήσουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις δράσεις και τις αντιδράσεις τους σε μία κατάσταση , μέσω της σύνδεσης με συγκεκριμένη περίπτωση και περιβάλλον .Έτσι περιγράφουν και αναγνωρίζουν αυτό που συμβαίνει, στη συνέχεια επανεξετάζουν τα δεδομένα και παίρνοντας θέση σχεδιάζουν δράσεις .

6. 3. Δραστηριότητες 3ης συνάντησης (9.00 πμ – 12.00 μμ)

α/ Συνέντευξη από ειδικό

Γίνεται προετοιμασία της συνέντευξης για την οποία γνωρίζουν οι επιμορφούμενοι εκ των προτέρων.

Ο προσκεκλημένος -πρόεδρος της ΕΨΥΠΕ - καλείται με σκοπό να μεταφέρει την εμπειρία του στους συμμετέχοντες ως ειδικός στο ζήτημα, αφού δραστηριοποιείται ,ως ψυχολόγος ,σε αυτόν τον τομέα από τη δεκαετία του 1980 . Οι στόχοι της συνέντευξης, θα βρίσκονται σε άμεση συνάφεια με το πρόγραμμα επιμόρφωσης (Καραλής, 2006,139-140) και με απορίες, ερωτήματα των συμμετεχόντων . Ενδεικτικά καταγράφονται κάποιοι υπό μορφή ερωτημάτων :

- Τι είναι η ΕΨΥΠΕ ; (σκοπός και η δράση της)
- Τι έχει επιτύχει ως προς τα παραπάνω στην πολύχρονη θητεία της;
- Μπορεί να εισφέρει στο πρόβλημα του σχολικού εκφοβισμού (πρόληψη , καταπολέμηση) και πώς (συμβουλευτική , άλλες υπηρεσίες , υλικό,...);
- Τι προϋποθέτει και πώς δρομολογείται μια συνεργασία με σχολείο το οποίο την επιθυμεί ;

β/ Ολοκλήρωση της Συνέντευξης , η οποία συντονίζεται από τον επιμορφωτή και λαμβάνεται μέριμνα ώστε να έχει συνοχή και ενιαίο ρυθμό .

γ/ Σχολιασμός συνέντευξης, έπειτα από την αποχώρηση του προσκεκλημένου .

δ/ καταγραφή όσον νέων στοιχείων , πληροφοριών αναδείχθηκαν και «φώτισαν » περαιτέρω το θέμα .

6.4.Καλές πρακτικές (λήψη αποφάσεων και η επίλυση προβλημάτων)

Ανάθεση στις ομάδες να εκπονήσουν δύο πλήρη σχέδια εργασίας – παρέμβαση για το bullying , χρονικής διάρκειας δικής τους επιλογής, απευθυνόμενα : ένα στους γονείς (1η και 2η ομάδα) και ένα στους μαθητές του σχολείου (υπόλοιπες τρεις ομάδες) , τα οποία θα περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων .

Επιστολής πρόσκλησης στους γονείς

Περιεχόμενο της κάθε εκδήλωσης – θεματικές ενότητες , επινόηση αφίσας με εικαστικό περιεχόμενο κατά του σχολικού εκφοβισμού και διάφορα σλόγκαν, ως και άλλων δράσεων (επιλογή από τις ομάδες)
Σχέδιο συγγραφής σχετικού άρθρου για δια δημοσίευσε σε σχολικό έντυπο .

Εκπόνηση σχεδίου έκδοσης μαθητικής εφημερίδας με κύρια θεματική το εν λόγω θέμα .

Λήψη απόφασης και αιτιολόγηση επιλογής αναφορικά με την προβολή, κατά την εκδήλωση , διαθέσιμων βίντεο (πχ Anti -Bullying ad, <http://www.friends.se>) .

Οι ομάδες καλούνται να συμπληρώσουν περαιτέρω το θεματικό περιεχόμενο των projects , και να παρουσιάσουν στην ολομέλεια τρόπους εφαρμογής τους στην κατεύθυνση πρόληψης και αποτροπής της ανάπτυξης του φαινομένου, και της καταπολέμησής του, ώστε να δίνεται το μήνυμα στα «θύματα» εκφοβισμού ότι υπάρχουν θεσμοί και όργανα , που μπορούν να τα στηρίξουν και να τα βοηθήσουν. Όσον αφορά στους «θύτες», να προταθούν πρακτικές εξάσκησης τους , σε κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές και τρόπους επικοινωνίας .

7. Αξιολόγηση

Για την ικανοποίηση αυτής της ανάγκης προτείνονται προς χρήση τα εξής εργαλεία : Ερωτηματολόγιο (βλπ. παράρτημα) .

Το ερωτηματολόγιο αυτό συντάχθηκε προκειμένου να γίνει απολογιστική αξιολόγηση διαδικασίας ή αποτελέσματος , όπου δίνεται έμφαση στην αποτελεσματικότητα και την αξία της επιμορφωτικής διαδικασίας (Βεργίδη , 2008,139)

Το πρώτο μέρος ελέγχει τον τρόπο διεξαγωγής του επιμορφωτικού σεμιναρίου μέσα από την απάντηση σε 5 σχετικές ερωτήσεις.

Στο δεύτερο μέρος διερευνάται η ικανοποίηση των αναγκών των επιμορφούμενων μέσα από την εφαρμογή αρχών της εκπαίδευσης ενηλίκων, τη στοχοθεσία, ως και την υλοποίησης των επιμορφωτικών στόχων (ερωτήσεις : B7 έως B14) .

Με την ανοιχτού τύπου ερώτηση (Νο: 15) καλούνται οι εκπαιδευτικοί να διατυπώσουν προτάσεις για βελτίωση , αναθεώρηση, κ.ά.

Ως συμπληρωματικά εργαλεία αξιολόγησης έχουν ,εδώ , εφαρμογή α/ ο γνωστικός χάρτης , σύμφωνα με τη διπλή δυνατότητα, που αυτός προσφέρει : (κατασκευή χάρτη από τους επιμορφούμενος με βάση αυτά που ήδη διδάχτηκαν - σύνδεση από τους επιμορφούμενους δοσμένων εννοιών με σκοπό τη σύνθεση χάρτη) .

β/το παιχνίδι ρόλων , «θεατρική κατάσταση» , όπου αξιολογείται η πρόοδος των επιμορφούμενων συγκριτικά με τα προσδοκώμενα αποτελέσματα (Φίλλιπς και Τσιμπουκλή, 2010, 59 - Κόκκος,2006, 237) .

8. Παροχή πληροφοριών – Άλλες προτάσεις

Δίνονται πληροφορίες για μέσα (σχετικοί: ιστότοποι, βιβλιογραφία, ερευνητικά άρθρα,...) , που θα διευκολύνουν και θα παροτρύνουν τους επιμορφούμενος να συνεχίζουν να μελετούν ,να ερευνούν, να μαθαίνουν και μετά το πέρας του σεμιναρίου . Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται και η αξιοποίηση του παραχθέντος , κατά το σεμινάριο, υλικού, για την έκδοση φυλλαδίου με τίτλο: «Μαθαίνω για το bullying», προκειμένου αυτό να αξιοποιηθεί στα σχολεία που υπηρετούν .

9. Ευχαριστίες για τη συμμετοχή – Αποχαιρετισμός

Κατακλείδα : Ο παρόν σχεδιασμός εκφράζει την ορθολογική πλευρά της παιδαγωγικής για ενήλικες . Εκτός όμως από αυτή τη διάσταση, κατά την εφαρμογή, στην επιμορφωτική διαδικασία, υπάρχει και το στοιχείο του απρόοπτου και τυχαίου, τα οποία καθιστούν την έκβαση της υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος απρόβλεπτη .

Η «γοητευτική» αυτή δυσκολία, μπορεί να λειτουργήσει ως κινητήρια δύναμη για την επιτυχία , όταν ο επιμορφωτής είναι καλά προετοιμασμένος και ,επιπλέον, μπορεί να ανταποκριθεί στο σύνολο των ρόλων που του επιφυλάσσει η ανάληψη ενός τέτοιου έργου .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαϊκούση, Δ., Βαλάκας, Ι., Γιαννακοπούλου, Ε., Γκιάστας, Ι., Κόκκος, Α., Τσιμπουκλή, Α. (2008). Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων – Εκπαιδευτικές Μέθοδοι, Ομάδα Εκπαιδευομένων (Τόμος: Δ´). ΕΑΠ, Πάτρα.

Βεργίδης Δ.,(2008), Σχεδιασμός και δόμηση προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων, Εισαγωγή στην εκπαίδευση ενηλίκων, Στο: Κόκκος Α.,(επιμ) Σχεδιασμός, οργάνωση και αξιολόγηση προγραμμάτων τ.: Γ´ Ε.Α.Π , Πάτρα.

Βερνίκος, Σ. (2004). Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Εθελοντική Δράση για τη Διαχείριση Κινδύνου. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Boulton, J., Καρέλλου, Ι., Αανίτη Ι., Μανούσου Β., Λεμονή Ο. (2001). Επιθετικότητα και θυματοποίηση ανάμεσα στους μαθητές των ελληνικών Δημοτικών σχολείων. Ψυχολογία, 8, 12-29.

Courau, S. (2000). Τα βασικά «εργαλεία» του εκπαιδευτή ενηλίκων. Μεταίχμιο, Αθήνα .

Daphne Project, (2008). Needs Assessment and Awareness Raising Programme for Bullying in Schools. Ανακτήθηκε 30/07/2013 από www.epsype.gr/daphne.asp.

ΕΚΚΕ (2006). Μεγαλώνοντας στην Αθήνα , Ποιότητα ζωής παιδιών και εφήβων . Συνέντευξη τύπου, 15 Ιουνίου , Αθήνα.

Jarvis, P. (2004). Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση, Θεωρία και Πράξη. Μεταίχμιο , Αθήνα .

Καραλής ,Θ., (2006), Ο ρόλος του εκπαιδευτή στη σύνδεση της κατάρτισης με την απασχόληση . Στο: Κόκκος Α.,(επιμέλεια), Πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτών, εκπαιδευτικό υλικό για τους εκπαιδευτές θεωρητικής κατάρτισης, τ.: Γ΄, ΕΚΕΠΙΣ, Αθήνα .

Κόκκος, Α. (2005). Εκπαίδευση Ενηλίκων – Ανιχνεύοντας το πεδίο. Μεταίχμιο ,Αθήνα.

Κόκκος ,Α.,(2006), Εκπαιδευτικές τεχνικές . Στο: Κόκκος Α.,(επιμέλεια), Πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτών, εκπαιδευτικό υλικό για τους εκπαιδευτές θεωρητικής κατάρτισης, τ.: Ι, ΕΚΕΠΙΣ , Αθήνα.

Κόκκος, Α., (2008α). Εισαγωγή στην εκπαίδευση ενηλίκων. Θεωρητικές προσεγγίσεις. ΕΑΠ ,Πάτρα.

Κόκκος, Α., Λιοναράκης, Α., Ματραλής, Χ. & Παναγιωτακόπουλος, Χ. (1999). Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Το εκπαιδευτικό υλικό και οι νέες τεχνολογίες τ.: Γ . ΕΑΠ, Πάτρα.

Κόκκος, Α., Λιοναράκης Α. (1998). Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση τ.: Β, Πάτρα: ΕΑΠ.

Μαυρογιώργος, Γ. (1999). Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και επιμορφωτική πολιτική στην Ελλάδα Στο: Αθανασούλα - Ρέππα Αν. και συν., Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων: Εκπαιδευτική διοίκηση και πολιτική, τόμος Α, Νικολακάκη, Μ., (2003). Διερεύνηση των προϋποθέσεων για μια αποτελεσματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Επιθεώρηση των Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τ.: 8, 5-19.

Μουζάκης, Σ., Τήκας, Χ., Ανθόπουλος, Κ., (2000). Η επιμόρφωση και η μετεκπαίδευση των Δασκάλων – διδασκαλισσών και των Νηπιαγωγών στο νεοελληνικό κράτος. Gutenberg ,Αθήνα.

Μπενέκου Β. (2011). SOS για την έξαρση της μαθητικής βίας. Εφημερίδα Έθνος . 13/4/2011.

Νικολακάκη, Μ., (2003). Διερεύνηση των προϋποθέσεων για μια αποτελεσματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Επιθεώρηση των Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τ. : 8, 5-19.

Ξανθάκου, Γ., Καρούντζου, Γ. και Κατσιγιάννη, Β. (2006). Εκφοβισμός στο σχολείο: Στάσεις των εκπαιδευτικών – Η μελέτη περίπτωσης στην Αργολίδα. Στο Παπαηλιού, Χ., Ξανθάκου, Γ. και Χατζηχρήστου, Σ. (2006). Εκπαιδευτική Σχολική Ψυχολογία, τ.: Γ', 123-144 Ατραπός, Αθήνα.

Ξωχέλλης, Π., (1991). Βασική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα. Φιλολογος, τ.: 64. Θεσσαλονίκη.

Ραπτόπουλος, Β., (2006). « Φίλοι », Κέδρος, Αθήνα.

Rogers, A., (1999). Εκπαίδευση ενηλίκων. Μεταίχιμο, Αθήνα.

Σακκάς, Δ., (1998). Εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Στο: Βασική κατάρτιση, επιμόρφωση, μετεκπαίδευση των καθηγητών. Πρακτικά Ε' Εκπαιδευτικού Συνεδρίου. Ο.Λ.Μ.Ε. (764-773), Αθήνα.

Φίλλιπς Ν., (2004), Η βιωματική μάθηση: Ορισμοί, προβληματισμοί, προϋποθέσεις, στο: Εκπαίδευση ενηλίκων τ.: Γ, Μεταίχιμο, Αθήνα.

Φίλλιπς Ν., Τσιμπουκλή Α., (2010), Εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων. Σχεδιασμός διδακτικής ενότητας. ΕΚ.Ε.Σ.ΑΠ., Αθήνα.

Χαντζή, Χ., Χουντουμάδη, Α., Πατεράκη, Α. (2000). Άσκηση βίας από μαθητές προς μαθητές στο χώρο του Δημοτικού Σχολείου. Παιδί και έφηβος.2:1, 97-111.

Χρονοπούλου, Α.(1983) Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (Προβληματισμοί Προοπτικές-Προτάσεις). Σύνοψη εισηγήσεων-συζητήσεων-εργασιών του τετραήμερου Παιδείας που πραγματοποιήθηκε στις 20-23 Σεπτέμβρη του 1982, Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ.: 2, έτος 28, Δεκέμβρης-Γενάρης-Φλεβάρης 1982-1983.

Ψάλτη, Α., Κωνσταντίνου, Κ., (2007). Το φαινόμενο του εκφοβισμού στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η επίδραση του φύλου και της εθnico-πολιτισμικής προέλευσης. Ψυχολογία, 14(4), 329-345.

Ξενόγλωσση

Ahmad, Y., & Smith, P. K. (1994). Bullying in schools and the issue of sex differences. In John Archer (Ed.), Male Violence. London, Routledge.

Andreou, E. (2000). Bully/victim problems and their association with psychological constructs in 8 to 12 year - old Greek school children. *Aggressive Behaviour*, 26: 49-55.

Olweus, D. (1993) *Bullying at school. What we know and what we can do?*, Oxford Blackwell.

Hoover, J. H., Oliver, R., & Hazler, R. J. (1992). Bullying: Perceptions of adolescent victims in the Midwestern USA. *School Psychology International*, 13.

Kallestad, J. H., Olweus, D. (2003). Predicting teachers' and schools' implementation of the Olweus bullying prevention program: A multilevel study. *Prevention and Treatment*, 6 (3). Retrieved February 15, 2003

Ανάκτηση 30 Ιουλίου 2014 από

[:http://gateway1.ovid.com.ezproxy.lib.ucalgary.ca:2048/ovidweb.cgi](http://gateway1.ovid.com.ezproxy.lib.ucalgary.ca:2048/ovidweb.cgi)

Knowles, M., (1983). Andragogy. An emerging technology for Adult Learning. In "Adult Learning and Education, London:Croom Helm, in Boundaries of adult learning" / edited by Richard Edwards, Ann Hanson and Peter Raggatt (Adult Learners, Education and Training ,1), London; New York: Routledge, pp. 82-98.

Schaffer, R. (2000) *Social development*, Blackwell publishers .

Walsh, J. (2005). *Teacher perceptions concerning bullying and victimization*. Ανακτήθηκε 20/07/2013 από www.etd.1.Library.doq.edu/theses/Submihed/etdO6042005235219/unvestricted/Walshdessertation.pdf.

Whitney, I., & Smith, P. K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. *Educational Research*, 35(1), 3-25. EJ 460 708

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

A. Τρόπος διεξαγωγής της επιμορφωτικής διαδικασίας

Παρακαλώ επιλέξτε την απάντηση , που σας αντιπροσωπεύει υπογραμμίζοντας , μόνον μία από τις παρακάτω εκδοχές :
καθόλου=1, λίγο=2, αρκετά=3, πολύ=4, πάρα πολύ=5

1. Αποσαφηνίστηκε ο σκοπός του προγράμματος από την αρχή της επιμορφωτικής συνάντησης ;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

2. Αποσαφηνίστηκαν οι στόχοι του προγράμματος;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

3. Σημειώστε ποιες από τις παρακάτω εκπαιδευτικές τεχνικές εφαρμόστηκαν ο Σχολικός Σύμβουλος (=ΣχοΣυ) κατά την πραγμάτευση του θέματος, και πόσο ; (Δυνατότητα περισσότερων από μία επιλογών)

Εισήγηση

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Εμπλουτισμένη εισήγηση (με χρήση εποπτικών μέσων, οπτικοακουστικών κλπ)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Ερωτήσεις – απαντήσεις

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Συζήτηση

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Καταιγισμός ιδεών (brain storming)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Χιονοστιβάδα (snow ball)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Παίξιμο ρόλων (role play)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Μελέτη περίπτωσης (case study)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Πρακτική άσκηση

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

Ομάδες εργασίας

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

4. Θεωρείτε ότι το εκπαιδευτικό υλικό κάλυψε τις ανάγκες του προγράμματος;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

5. Σημειώστε με ν ποια από τα παρακάτω εποπτικά μέσα χρησιμοποιήθηκαν κατά την επιμορφωτική διαδικασία:

Κλασικός πίνακας (κιμωλίας ή μαρκαδόρου)

Διαδραστικός πίνακας

Χαρτοπίνακας

Έντυπα (φωτοτυπίες, φυλλάδια, σχέδια κλπ που διανέμονται κατά τη διάρκεια του μαθήματος)

Προβολέας διαφανειών (Power Point)

Προβολέας εικόνων (σλάιτς)

Βίντεο (για προβολή εκπαιδευτικών ταινιών)

6. Ο χώρος του σεμιναρίου ήταν κατάλληλος (φωτισμός, υγιεινή, διαμόρφωση,) ;

Ναι Όχι

B. Ικανοποίηση επιμορφούμενων από το επιμορφωτικό πρόγραμμα

Παρακαλώ επιλέξτε την απάντηση, που σας αντιπροσωπεύει υπογραμμίζοντας, μόνον μία από τις παρακάτω εκδοχές :
καθόλου=1, λίγο=2, αρκετά=3, πολύ=4, πάρα πολύ=5

7. Ικανοποιήθηκαν οι επιμορφωτικές ανάγκες σας με τους στόχους του προγράμματος; και πόσο ;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

8. Αποκομίσατε την εντύπωση ότι ο ΣχοΣυ ως επιμορφωτής έλαβε υπόψη του τον τρόπο που προτιμάτε να μαθαίνετε ως ενήλικες ;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

9. Θα χαρακτηρίζατε το παιδαγωγικό κλίμα ως επικοινωνιακό και πόσο ;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

10. Διαπιστώσατε ενθάρρυνση για ενεργητική συμμετοχή σας κατά το σεμινάριο;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

11. Εφαρμόστηκαν αρχές συνεργατικής μάθησης;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

12. Αξιοποιήθηκαν κατά το σεμινάριο προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες σας;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

13. Κατά πόσο θεωρείτε ότι επιτεύχθηκαν οι στόχοι που τέθηκαν αρχικά ;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

14. Η σχέση ύλης – χρόνου ήταν αναλογική ;

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

15. Έχετε να διατυπώσετε κάποια/ες πρόταση/σεις, που κατά την άποψή σας, θα μπορούσε/σαν να βελτιώσει/σουν τα πράγματα ;

Ναι - Όχι

Αν ναι, παρακαλώ καταγράψτε την/τες :

.....
.....
.....

II. Φύλλα Εργασίας

1^ο Φύλλο Εργασίας



Το 1967 εγώ κι ο Αντρέας πηγαίναμε στην τετάρτη δημοτικού, τρίτη ο Ηλίας. Μεσημέρι, ζέστη, τέλη άνοιξης ή αρχές καλοκαιριού, εκρήξεις από γέλια και φωνές γιατί είχαμε διάλειμμα, τζιτζίκια που ροκανίζουν. Ο Καρφίτσας κι ο υπασπιστής του, που πήγαιναν στην έκρηξη, αλώνιζαν στο προαύλιο και ήταν ο φόβος και ο τρόμος του σχολείου. Ο σοφός. Σωκράτης παρομοίαζε τον εαυτό του με αλογόμυγα, που κέντριζε τα καπούλια της αρχαίας Αθήνας, για να την βγάλει από τον πνευματικό της λήθαργο. Αλλά ο Καρφίτσας δεν είχε τόσο ευγενικές φιλοδοξίες. Ήταν μεγαλόσωμος και συνήθιζε νατσιμπάει, από καθαρό σαδισμό, τα μικρότερα παιδιά με μια καρφίτσα. Εξ ου και το παρατσούκλι του. Ο δε υπασπιστής του ήταν ένας ξινός ψηλέας με κόκκινα μαλλιά και φακίδες, που σε φυλάκιζε μες στα μπράτσα του, δίνοντας στον Καρφίτσα την ευκαιρία να επιδοθεί στο θεάρεστο έργο του.

Εκείνη την ημέρα κατευθυνόμασταν με τον Αντρέα προς τις βρύσες, όταν τους είδαμε να έχουν στριμώξει ένα πιτσιρίκι της τρίτης με γυαλιά και να το βασανίζουν. Ο Καμπουράκης, όπως ήταν το επώνυμο του κοκκινοτρίχη, είχε αρπάξει τον Ηλία από πίσω και τον έσφιγγε στην αγκαλιά του, ενώ ο Καρφίτσας του έδινε κάτι τρομερές σπρωξιές στο στήθος, εμβολίζοντάς τον με τη χερούκλα του, έτσι ώστε μαζί με τον μικρό τρανταζόταν και οπισθοχωρούσε κάθε φορά κι ο υπασπιστής. Η πλάτη του Καμπουράκη είχε πλησιάσει επικίνδυνα τον κορμό του τεράστιου γέρικου ευκάλυπτου, που υψωνόταν πλάι στη μακρόστενη σαν ποτίστρα ζώων γούρνα με τις βρύσες. Μύξες και δάκρυα πασάλειβαν το πρόσωπο του πιτσιρικά, ενώ τα γόνατά του ήταν γδαρμένα και ματωμένα....

2^ο Φύλλο Εργασίας

ΔΙΑΤΥΠΩΣΤΕ, ΤΕΚΜΗΡΙΩΜΕΝΑ, ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΑΣ ή ΤΗ ΔΙΑΦΩΝΙΑ ΣΑΣ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΩΝ

Υπάρχει η άποψη ότι το πείραγμα μεταξύ συμμαθητών μπορεί να θεωρηθεί παιχνίδι και μέθοδος κοινωνικοποίησης των παιδιών. Έτσι θεωρείται η εν λόγω συμπεριφορά ότι να είναι χρήσιμη και δημιουργική στη μαθητική κοινότητα . (Α΄ ΟΜΑΔΑ)

Έρευνες διαπιστώνουν ότι οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται το Bullying ως αβλαβές μεταβατικό στάδιο, από το οποίο περνούν όλα τα παιδιά σε κάποια φάση της σχολικής ζωής τους. Στην Ιρλανδία, μάλιστα, το 27% των δασκάλων και το 53% των καθηγητών γυμνασίου δεν θεωρούν τη θυματοποίηση ως πρόβλημα. . (Β΄ ΟΜΑΔΑ)

Από τη διερεύνηση των αναπαραστάσεων των δασκάλων ως προς την έκφραση του σχολικού εκφοβισμού, φαίνεται να επικεντρώνουν στη σωματική βία (κλωτσιές σπρωξίματα , χτυπήματα.) και στη λεκτική (κοροϊδίες , βρισιές , εκβιασμοί κτλ) . (Γ΄ ΟΜΑΔΑ)

Μελέτες καταδεικνύουν : 1/ το 85% των εκπαιδευτικών δηλώνει ότι παρεμβαίνει συχνά ή πάντα στα επεισόδια Bullying, ενώ μόνον το 25% των μαθητών έχει αυτήν τη γνώμη 2/ το 40% των μαθητών Δημοτικού Σχολείου και το 60% των μαθητών Γυμνασίων πιστεύει ότι οι εκπαιδευτικοί επιχειρούν να σταματήσουν τον εκφοβισμό σπάνια ως ποτέ . (Δ΄ ΟΜΑΔΑ)

3^ο Φύλλο Εργασίας

Είσαι ο Γιάννης και γράφεις γράμμα σε ένα φίλο σου για τη ζωή σου στο σχολείο. Με βάση το περιστατικό:

- α) Γράψε πώς νιώθεις.
- β) Πώς θα μπορούσαν να γίνουν τα πράγματα διαφορετικά;

Είσαι ο Κώστας και γράφεις γράμμα σε ένα φίλο σου για τη ζωή σου στο σχολείο. Με βάση το περιστατικό:

- α) Γράψε πώς νιώθεις.
- β) Πώς θα μπορούσαν να γίνουν τα πράγματα διαφορετικά;

Είσαι ένα από τα παιδιά που βρίσκονταν στο προαύλιο την ώρα του περιστατικού και γράφεις γράμμα σε ένα φίλο σου για τη ζωή σου στο σχολείο. Με βάση το περιστατικό: α) Γράψε πώς νιώθεις.
β) Πώς θα μπορούσαν να γίνουν τα πράγματα διαφορετικά;

Είσαι ο δάσκαλος της τάξης και γράφεις γράμμα σε ένα φίλο σου όπου:

- α) Μοιράζεσαι τους προβληματισμούς σου σχετικά με το περιστατικό
- β) Αναφέρεις τα συναισθήματά σου για το περιστατικό.
- γ) Του εξηγείς πώς το χειρίστηκες, ζητώντας και τη δική του άποψη.

Είσαι φίλος του δασκάλου της τάξης, ο οποίος σου έχει ήδη περιγράψει το περιστατικό, και του γράφεις ένα γράμμα.

- α) Περίγραψε πώς αισθάνθηκες.
- β) Τι διαφορετικό θα έκανες εκείνη τη στιγμή.
- γ) Τι θα τον συμβούλευες για την καλύτερη διαχείριση της κατάστασης και για την αποτροπή παρόμοιων περιστατικών στο μέλλον.

«Ο Γιάννης είναι 9 ετών και πάει στην Δ΄ δημοτικού. Είναι ένα παχύσαρκο παιδί και, παρόλο που είναι έξυπνος, δεν τα πάει καλά στα μαθήματα. Στο σχολείο δεν έχει φίλους και είναι απομονωμένος. Στην τάξη είναι συχνά αφηρημένος, θλιμμένος και αισθάνεται ανάξιος.

Ο Κώστας είναι ο «αρχηγός» της ομάδας ποδοσφαίρου της τάξης και δε δέχεται το Γιάννη στην ομάδα. Ξεσηκώνει μάλιστα τα υπόλοιπα αγόρια της τάξης εναντίον του, λέγοντας ότι είναι ανίκανος, ότι δε μπορεί να παίξει μπάλα κι ότι τους χαλάει το παιχνίδι και την ομάδα. Τον αποκαλεί «χοντρό, βλάκα και άχρηστο» και τον κοροϊδεύει με κάθε αφορμή. Όταν βλέπει το Γιάννη στα διαλείμματα, τον σπρώχνει και τον κλωτσάει για να τον διώξει, με αποτέλεσμα ο Γιάννης να προτιμάει να μένει μέσα στην τάξη.

Ο πατέρας του Γιάννη, που είναι και ο ίδιος παχύσαρκος, τον συμβουλεύει «να πλακώσει στο ξύλο τον Κώστα» για να σταματήσει να τον ενοχλεί (όπως είχε κάνει και ο ίδιος μικρός) ενώ η μητέρα του τον πιέζει να διαβάσει για να αποδείξει ότι είναι ικανός και να σταματήσουν να τον πειράζουν (όπως είχε κάνει και η ίδια μικρή). Ο Γιάννης δεν ανταποκρίνεται στις συμβουλές των γονιών του και εκείνοι τον θεωρούν αδύναμο και τον απορρίπτουν.

Πριν μερικές μέρες, ο Γιάννης πήγε στο σχολείο για πολλοστή φορά χωρίς να έχει κάνει τις εργασίες του και στο μάθημα ήταν αφηρημένος, όταν ο δάσκαλος του ζήτησε να απαντήσει σε μια ερώτηση. Τα παιδιά άρχισαν να τον κοροϊδεύουν. Ο δάσκαλος θύμωσε μαζί του και τον έβαλε να γράψει τις εργασίες στο διάλειμμα. Μετά από αυτό το περιστατικό, τα πειράγματα των άλλων παιδιών και ο αποκλεισμός του Γιάννη από την ομάδα εντάθηκαν.

Τον τελευταίο καιρό η ζωή του Γιάννη στο σχολείο έχει γίνει εφιάλτης. Πρόσφατα σε ένα διάλειμμα ο δάσκαλος είδε στην αυλή τον Κώστα να σπρώχνει και να βρίζει το Γιάννη. Στον τσακωμό συμμετείχαν και κάποια αγόρια της τάξης που υποστήριζαν τον Κώστα. Ο Γιάννης έτρεξε να κρυφτεί στις τουαλέτες, ενώ πολλά παιδιά που ήταν εκείνη την ώρα στην αυλή παρακολουθούσαν. Ο δάσκαλος τους πήγε και τους 2 στον διευθυντή.» .

III. Ενδεικτικό σχήμα γνωστικού χάρτη



IV. Προτεινόμενη διάταξη τραπέζοθρανίων

